

CÉLKERESZTBE A VIDÉKTÖRTÉNET

BALOGH GÁBOR

2023-ban alig fél év alatt két új tanulmánykötettel jelentkezett a Vidéktörténeti Kutatócsoport. Az első könyv *A vidék szovjetizálása* címmel jelent meg Csikós Gábor, Horváth Gergely Krisztián és Ö. Kovács József szerkesztésében, a Jaffa Kiadó gondozásában. A kötet célja a 2014-ben létrehozott, az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont és a Nemzeti Emlékezet Bizottsága (NEB) égisze alatt működő Vidéktörténeti Kutatócsoport tízéves tudományos munkásságának összefoglalása a kényszerkollektivizálás és a vidék társadalmának erőszakos átalakítása tekintetében. A másik kötet „*A föld nem tud futni*”. *Rendszerváltás vidéken* címmel a NEB és a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archivum gondozásában jelent meg Ö. Kovács József és Schlett András szerkesztésében. A kötetben szereplő írások hiánypótló módon, összefoglaló és esettanulmányok keretében mutatják be a magyar vidék – kiemelten a föld – sorsát a rendszerváltoztatás idején. A Vidéktörténeti Kutatócsoport működésének eredményességét jelzi – sok más egyéb mutató mellett – az, hogy történészek egy bizonyos csoportja következetesen elutasítja a kutatócsoport eredményeit és megbélyegzi tagjait.

HARC A FÖLDÉRT

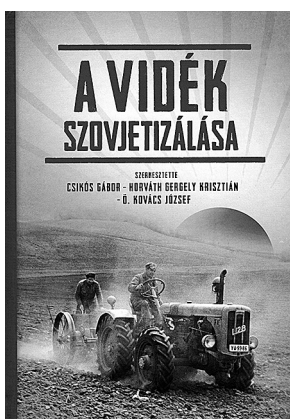
A két kötet – hűen a kutatócsoport által meghatározott alapelvekhez – alulnézetből, források alapján vizsgálja Magyarország 1945 utáni vidéktörténetét. Új megközelítésmódban – mindenekelőtt az erőszak történet perspektíváján keresztül – tárják fel a vidék diktatúra alatti történetét. Az olvasó nem pusztán agrártörténeti elemzéseken keresztül ismerheti meg az erőszakos változásokat, de komplex képet kap a II. világháború utáni vidéki helyzetről. „A cél az, hogy ne csupán az események, a lezárult történések perspektívájából közelítsünk a történésekhez, hanem elsősorban a kortársi életvilágok, az akkori életesélyek számbavétele alapján értsük meg a különböző struktúrákat és folyamatokat, egyéni és kollektív döntéseket, cselekvéseket, vagy éppen sodródást” – fogalmaz Ö. Kovács József történész, egyetemi tanár, a Vidéktörténeti Kutatócsoport egyik alapítója, 2016-ig vezető kutatója, számtalan témát feldolgozó kötet és tanulmány szerzője, szerkesztője.¹ Mindkét kötet – és a Vidéktörténeti Kutatócsoport által publikált minden más szakirodalom is – alátámasztja azt a megállapítást, amely szerint a föld éppen korlátozott mennyisége miatt a politikai hatalom egyik legfontosabb eszköze. Biztosítja a mezőgazdasági termelést, így az élelmezést, kitermelhető nyersanyagokat rejt, lakóhelyet, az iparnak telep-
helyet biztosít.

¹ Ö. Kovács József: *A rendszerváltás vidéki tapasztalattörténeti előzményei = „A föld nem tud futni”. Rendszerváltás Vidéken.* szerk. Ö. Kovács József – SCHLETT András, RETÖRKI-NEB, Bp. 2023. 13.

Az 1945-öt követő néhány évben a magyar vidéket érte a legtöbb drasztikus változás. A kommunisták által erőltetett rendszerváltás 1945 márciusában a földosztás meghirdetésével kezdődött. A Magyar Kommunista Párt szovjet segítséggel, az egyházi- és magánbirtokok szétverésével tette meg az első fontos lépést a diktatúra kiépítésében. Három évvel később, 1948. augusztus 20-án kecskeméti beszédében Rákosi Máttyás meghirdette a kollektivizálás politikáját, amely Ö. Kovács József megállapítása szerint nem volt más, mint a vidék gyarmatosítása, hiszen a föld erőszakos elvétele olyan folyamatokat indított be vidéken, amely teljes mértékben kiszolgáltatotta a parasztságot a kommunista diktatúrának. Megfosztotta földjétől, termelőeszközeitől, kuláknak bélyegezte őket, lehetetlen mértékű beszolgáltatási kötelezettséget és különadókat rótt ki rájuk, valamint lakhelyük elhagyására kényszerítette a falun élőket, mindelelőtt a fiatalokat. Mindezt nem lehetett nevének nevezni, a vidék szovjetizálása és a kényszerkollektivizálás kifejezések helyett a „mezőgazdaság szocialista átszervezéséről” és „szövetkezetesítésről” beszéltek. Tökéletes példája mindez a nyelvi tér leuralásának, amelyre a diktatúra kiemelt figyelmet fordított. „Mert a nyelv, a szavak szabad használata nélkül nincs önkifejezés, és nincs szabad véleménynyilvánítás. A nyelv minden. Nélküle nem maradhatunk szabadok” – fogalmazott Schmidt Mária Széchenyi-díjas történész *Nyelv és szabadság* című kötetében.²

A kényszerkollektivizálás folyamata végül három szakaszban ment végbe, és csak az 1960-as évek első felében ért véget. A vidék szovjetizálása azonban ezt követően is folytatódott, ezt támasztja alá a fentebb említett kötet. A könyv szerzői továbbléptek az 1961-es határvonalon, és elemzés alá helyezték a magyar vidék „gulyáskommunizmus” alatti helyzetét. Utóbbi kifejezést célszerű idézőjelbe tenni, mivel a Kádár-korszak „puha diktatúrája” óriási károkat, pótolhatatlan veszteségeket okozott az egész magyar társadalomnak és a nemzetnek. Különösen igaz ez a megállapítás a magyar vidékre, amelynek az elsorvasztása a kényszerkollektivizálást követően is folyamatos volt. Ettől függetlenül a mai napig – még akadémiai körökben is – szilárdan tartja magát az az állítás, amely szerint a Kádár-rendszer a modernizációt, a fokozatos fejlődést hozta el a vidék s így a mezőgazdaság számára is. „A kortárs megfigyelők közül sokan, majd nyomukban a történészek is mindebből a kollektivizált mezőgazdaság sikerére következtettek, ami még az angol nyelvű szakirodalomban is sajátos bájít kölcsönöz a Kádár-rendszer agrárpolitikájának” – állapítják meg a kutatócsoport tagjai.³ A két kötetben szereplő adatsorok alátámasztják a „sikeres szocialista mezőgazdaság” toposzának hamis voltát.

A rendszerváltoztatás vidéki tapasztalattörténetét feldolgozó kötetben részletes statisztikai adatokkal alátámasztott felsorolásokat olvashatunk azokról a halmozott hátrányokról, amelyeket a magyar vidék a kommunista diktatúra évtizedei alatt elszenvedett. Ugyan a '60-as évektől elsősorban nem erőszakos eszközökkel próbálták megtörni a vidéket – bár ennek a lehetősége és az eszközei mindvégig a diktatúra működtetőinek birtokában voltak – hanem más, elsősorban adminisztratív intézkedésekkel igyekeztek ellehetetleníteni a falusi életet. A tanulmányírók kimutatták, hogy a '70-es évekre a kis létszámú falvak élete megpecsételődött, de a nagyobb falvak és községek kétharmadát is minimum stagnálásra ítélte a pártállam új „településfejlesztési” koncepciója. Beszédes adat az iskolabezárások száma. Amíg a két világháború között a kultúrpolitika egyik kiemelt terepe volt a falusi iskolák, osztálytermek építése, addig 1970–90 között a kis létszámú (500 fő alatti) falvakban 917-ről 186-ra (!) csökkent az iskolák száma.⁴ Ez azonban csak egyetlen eleme a vidék elsorvasztására irányuló pártállami politikának. A falvak fejlesztési tervekből való kihagyása, az orvosi rendelő, posta, kisbolt bezárása, a kistelepülések kikapcsolása a közösségi közlekedésből megannyi eszköze volt annak a politikának, amely a vidék szovjetizálási kísérlete során végbement Magyarországon.

Csikós Gábor – Horváth Gergely Krisztián – Ö. Kovács József: *A vidék szovjetizálása* (2023)

„A föld nem tud futni”. *Rendszerváltás vidéken* (2023)

2 SCHMIDT Mária: *Nyelv és szabadság*. szerk. BÉKÉS Márton, Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, Bp. 2017. 43.

3 CSIKÓS Gábor – HORVÁTH Gergely Krisztián – Ö. KOVÁCS József: *A vidék szovjetizálása*. Jaffa, Bp. 2023. 9.

4 BÓDI Ferenc – FEKETE Attila – BÓDI Máttyás: *Önkormányzatiság és helyi szociális ellátórendszer (LOSS) a rendszerváltás időszakában (1990–1992)* = „A föld nem tud futni”. I. m. 558.

HARC A TUDOMÁNYÉRT

A Vidéktörténeti Kutatócsoport az eltelt egy évtizedben szakkönyvek, tanulmányok és tudományos konferenciák keretében tette közzé eredményeit. Az új megközelítésmód rövid időn belül **kiváltotta a történész szakma egyes köreinek ellenszenvét, akik a mai napig hitbizományukként tekintenek a 20. századi magyar történelem értelmezésére, beleértve a vidéktörténetet is.**

2021 októberében a Magyar Tudományos Akadémián *A szovjet típusú rendszer időszakának vitatott kérdései* címmel rendeztek konferenciát. A kétnapos rendezvényen elhangzott előadásokból – és az előadások írott, szerkesztett változatait tartalmazó kötetből – azt ugyan nem lehetett megtudni, hogy melyek ezek a vitatott kérdések, de az esemény mégis napvilágra hozott egy vitát, amely a Vidéktörténeti Kutatócsoport és – a vitában később részt vevő, szerénytelen-séggel nem vádolható Gyáni Gábor történész, akadémikus megfogalmazása szerint – „a jelenkortörténet-írás legjobb kutatóinak egy része” között zajlott/zajlik.⁵

A konferencia előadásait tartalmazó tanulmánykötet első, *Társadalom és társadalompolitika* című fejezetében olvasható Valuch Tibor társadalomtörténész bevezető tanulmánya, amelyben a szerző egyenesen megkérdőjelezi a vidéktörténet-kutatást mint önálló társadalomtörténeti irányzatot. Valuch arra alapozza elutasítását, hogy a Vidéktörténeti Kutatócsoport erőszak-történeti perspektívából vizsgálja a magyar vidék 1945 utáni helyzetét, amit leegyszerűsítésnek tart arra hivatkozva, hogy a '60-as évektől a pártállam már nem alkalmazott erőszakos eszközöket.⁶ Ez az állítás illeszkedik a Kádár-diktatúra konszolidált politikai rendszerként való bemutatásának narratívájába, amely nem hajlandó tudomást venni arról, hogy az állam által kifejtett erőszaknak nemcsak konkrét fizikai formái, hanem adminisztratív eszközei is léteztek. Az elhallgattatást, a traumák több évtizeden át való kibeszéletlenségét már nem is említve. Ráadásul a diktatúra működtetői számára rendelkezésre álltak és bármikor bevetethők voltak az '50-es évtized erőszakos elnyomó eszközei is. Valuch lényegében a vidéktörténeti kutatások létjogosultságát vitatta az alábbi értelmezhetetlen kérdésekbe burkolt eszmefuttatásával: „Mitől vidék a vidék? Attól, hogy nem (fő)városi? Valóban ennyire mereven el lehet választani a nagyváros és a – valójában korántsem differenciálatlan – vidék társadalmát? [...] Az is kérdéses, hogy van-e értelme önmagában vidéki társadalomról gondolkodni anélkül, hogy pontosítanánk a vidékiség, vidéki társadalom koncepcióját és fogalmát?”⁷

2022 első felében a *BBC History* több alkalommal is teret biztosított a vitának. Nem is akárhogyan. A Vidéktörténeti Kutatócsoport részéről Ö. Kovács József reagált a kritikákra, míg vele szemben Gyáni Gábor, Varga Zsuzsanna, Pritz Pál, Valuch Tibor és Földes György – egytől egyig történészek, egyetemi oktatók – próbálták megkérdőjelezni a Vidéktörténeti Kutatócsoport munkáját és erőszak-történeti megközelítését. Mindez tökéletesen igazodott az MTA-konferencián elhangzó Valuch-féle előadás téziseihez. A vita a *Történelmi Szemle* oldalain folytatódott tovább. Horváth Gergely Krisztián a lap 2022/4. számában reagált a konferencián és a *BBC History* hasábjain elhangzott kritikákra.⁸ Horváth dolgozatát és a rá adott reakciókat végigolvasva egyértelmű, hogy a vita kiindulópontja az új történelmi értelmezés kérdése. A Vidéktörténeti Kutatócsoporttal szemben kritikusan fellépő történészek elfogadhatatlannak tartják, hogy három évtizeddel a rendszerváltoztatás után kikerüljön a kezükből a történelmi események, folyamatok értelmezésének, bemutatásának lehetősége. Legyen szó bármilyen történelmi kérdésről, lásd az 1956-os emlékévről, az I. világháborús centenáriumból vagy éppen a rendszerváltoztatás 30. évfordulójára meghirdetett „30 éve szabadon” emlékévről. Ha az évtizedek óta fennálló narratíva mellett megjelent egy másik értelmezési kísérlet, akkor

5 *A szovjet típusú rendszer időszakának vitatott kérdései*. szerk. RAINER M. János, Kronosz, Pécs, 2022. és GYÁNI GÁBOR: Egyfajta vitastilusról. *Történelmi Szemle*, 2023/4. 765.

6 VALUCH TIBOR: Szovjetizált/totalizált – atomizált/fragmentált – alkalmazkodó? A társadalmi változások értelmezési lehetőségei és kérdései az államszocialista korszakban = *A szovjet típusú... I.m.* 18.

7 Uo. 28–29.

8 HORVÁTH GERGELY KRISZTIÁN: A magyar típusú jelenkortörténet. A vidéktörténet szemszögéből. *Történelmi Szemle*, 2022/4. 805–824.

Régi kapából új kapa

DE AZ UTCASORNAK VÉGÉN
HOL MAGASLIK EGY NAGY HÁZ,
ZSÍROS GERGELY SÖTÉT ARCCAL
MIT IS SUTTOG, MAGYARÁZ:
„CINEGÉNÉ ÉDES LELKEM,
TENNÜNK KÉNE VALAMIT,
HOGY EZ AZ ÓCSKASÁGÇYÚJTÉS
NE SIKERÜLHESSEN ITT.”

Kuláküldözés –

Képkockák a *Régi kapából új kapa* című Rákosi-korabeli propaganda-diafilmből (Terror Háza Múzeum)

a „jelenkortörténet-írás legjobb kutatóinak egy része” azonnal összezárt, és koncentrált támadást indított a „betolakodók” ellen. Ha utóbbi, így Ö. Kovács József és Horváth Gergely Krisztián korrekt, tényekkel és forrásokkal alátámasztott választ adott az elhangzott kritikákra, akkor beindult/beindul a személyeskedés. Ennek az egyik legfontosabb eszköze, hogy éppen a másik oldalt vádolják személyeskedéssel, minősíthetetlen stílussal. A kutatócsoport „vitapartnerei” – tisztelet a kivételnek – a mai napig feljogosítva érzik magukat annak eldöntésére, hogy ki minősül történésznek, és mely kutatóintézet, múzeum, kiállítóhely minősül szakmailag elfogadható intézménynek. Lásd a Terror Háza Múzeum megnyitása körüli „szakmai” megnyilvánulásokat.

HARC A TÖRTÉNELEMÉRT

Nincs új a nap alatt. A *Kommentár* rendszeres olvasói talán emlékeznek Gyáni 2017-ben a lapban megjelent írására, amelyben Békés Márton történészt – akkor a lap főmunkatársát, 2018 tavasza óta főszerkesztőjét – egy 1956 erőszak története kapcsán megjelent írása miatt minősíthetetlen, személyeskedő jelzőkkel illette.⁹ Békés rövid, fél oldalas írásban reagált Gyáni kirohanására, mondván: „Gyáni Gábor az Akadémia rendes tagja, egyetemi tanár azonban válaszában számos alaptalan vád, rosszindulatú sugalmazás és gyanúsítgatás mellett »új-sütetű verőlegénynek« és »kóros hazudozónak« nevez; mellőzve ezzel a mindenkori tudományos diskurzusok egyetemesen elfogadott előírását, amely szerint a vitában soha nem a személyt támadjuk, hanem annak álláspontját vitatjuk, méghozzá emberi méltóságának csorbítása nélkül”.¹⁰

Nemrégiben hasonló szellemben folytatódott a vita a *Történelmi Szemle* 2023/4. lapszámában, ahol a szerkesztőség teret biztosított a disputa folytatására. A sportszerűség kedvéért ezúttal is négy az egy ellen volt a felállás. Így Horváth Gergely Krisztián válaszolt Gyáni Gábor, Tomka Béla, Varga Zsuzsanna és Valuch Tibor írásaira. Horváth írását nem meglepő módon mind a négyen személyeskedő hangvételűnek minősítették. Gyáni írásában olyan kifejezéseket, megállapításokat használ Horváthtal kapcsolatban, amelyek valójában a kritika megfogalmazóját minősítik, jellemzik. Önteltséggel, tudományos felsőbbrendűségi érzülettel, a sajátjától eltérő vélemények figyelembe nem vételével vádolja Horváthot. Gyáni az ősbűnt abban a tényben határozza meg, hogy a Vidéktörténeti Kutatócsoport a NEB támogatásával jött létre.¹¹ Valószínűleg elkerülte a figyelmét, hogy a NEB mellett az MTA Bölcsészettudományi Kutató-

9 GYÁNI Gábor: A verőlegényi ethosz. *Kommentár*, 2017/4. 61–67.

10 BÉKÉS Márton: Válasz Gyáni Gábornak. *Kommentár*, 2017/4. 68.

11 GYÁNI Gábor: *Egyfajta vitastílusról*. I.m. 765–773. és 766.

központja is háttérrel biztosít a kutatócsoport tevékenysége számára, amelynek ő maga is kutató *professor emeritusa*... Így persze már nem állna meg a lábán a kutatócsoport politikai elfogultsággal való megvádolása. Gyáni megállapításához Tomka Béla történész is csatlakozik, aki a 2010-es években létrehozott történettudományi kutatóintézetek megalapítását, vezetőik kijelölését az 1989 előtti pártállami gyakorlathoz hasonlítja.¹² Érdekes Tomka azon megjegyzése, mely szerint a Vidéktörténeti Kutatócsoport munkája, eredményei nem váltanak ki erős érzelmeket a szakmában – igen figyelemfelkeltő észrevétel ez egy személyeskedő vita kellős közepén. Valuch Tibor írása elején kijelenti, hogy Horváthtal szemben továbbra is szigorúan ragaszkodik „a tudományos párbeszéd és megismerés szabályaihoz, valamint a tárgyilagossághoz”, ahogy ezt korábbi pályafutása során is tette.¹³ Ezzel nyilván arra utal, hogy vele szemben a Vidéktörténeti Kutatócsoport és mindenekelőtt Horváth Gergely Krisztián, valamint Ö. Kovács József nem híve a tudományos párbeszédnek, nem tiszteli a szakma alapelveit, és nem a tárgyilagosság talaján állnak stb. Valuch a továbbiakban kijelenti, hogy mindenkinek joga van kritikát megfogalmazni a mássikkal szemben, hiszen ez a tudományos vita lényege, s ha valaki ezt nem érti meg, az a vita lényegét nem érti. Felmerül a kérdés, hogy amikor az MTA konferenciáján „erős leegyszerűsítéssel”, „egyoldalú és egytényezős megközelítéssel” illetve a kutatócsoportot és munkásságát, mely utóbbira Ö. Kovács József szakmai érvekkel válaszolt, ki is volt az, aki nem értette a tudományos vita lényegét. Valuch is lekezelően beszél a kutatócsoport eredményeiről: „Ha valami nem eredeti, nem kidolgozott, nem tényszerűen alátámasztott, nem vet fel új gondolatokat, nem kelt valóságos tudományos és társadalmi figyelmet, netán egyszerűen csak újrahasznosít ismert tudományos tényeket, lehet akár ötezer oldal, vagy akár 15 kötet is, érdektelen marad”.¹⁴ A Valuch-féle tárgyilagosság következő eleme, amikor a Horváth és Ö. Kovács által „kreált, úgynevezett vidéktörténet” létét kérdőjelezi meg ismételten. Nyilván „a tudományos párbeszéd és megismerés szabályaihoz való ragaszkodásnak” nem képezi részét a vitapartner szakmai teljesítményének elismerése, értékelése. Varga Zsuzsanna írásában ekkép fogalmaz: „Horváth Gergely Krisztián egy elfeledettnek hitt, az osztályharcos ötvenes éveket idéző vitamódot élesztett fel írásában.”¹⁵ A megállapítás tökéletesen illeszkedik a korábban idézett hozzászólók preconcepciójához. A történész szerint a kollektivizálás harmadik szakasza utáni vidéki átalakulást maga a parasztság kényszerítette ki, aki lényegében a falu elhagyásával próbált ellenállni a rendszernek. Ezek szerint tehát a kommunista vezetés és a magyar parasztság céljai Varga szerint itt egybevágtak, hiszen a pártállam célja éppen a falusi társadalom felszámolása és a falun élők munkaerejének az iparba történő becsatornázása volt. A vita kiemelt tézise a magyar mezőgazdaság modernizációjának kérdése. A szerző angolul megjelent könyvének címében (*The Hungarian Agricultural Miracle? Sovietization and Americanization in a Communist Country*. 2021) és egyéb írásaiban „magyar mezőgazdasági csodáról” értekezik, kérdőjellel, idézőjellel ellátva vagy ezek nélkül leírva a kifejezést. Varga példaként hozza fel az első amerikai John Deere gépsor megérkezését a Bábolnai Állami Gazdaságba, amelyet követően megindult a nyugati mezőgazdasági technológia Magyarországra; sőt a folyamat olyannyira sikeres volt a szerző szerint, hogy az 1980-as évtizedben az állami gazdaságok és a termelőszövetkezetek sikeresen integrálódtak az iparszerű termelési rendszerekbe. Ez az integráció ezek szerint nem sokat ért, figyelembe véve a hazai állami gazdaságok és termelőszövetkezetek ráfizetéses működtetését, valamint azt, hogy a szövetkezetek és állami gazdaságok bevételeik jelentős részét melléküzemágakból és nem a fő tevékenységükből tudták biztosítani.

Horváth Gergely Krisztián válaszában megismételte korábbi megállapítását, amely szerint a kritikát megfogalmazók nem ismerik a kutatócsoport munkásságát, annak egyetlen kötetét, tanulmányát sem olvasták el, így fogalmaztak

12 TOMKA Béla: A jelenkortörténet kutatásáról és a források vétőjogáról. *Történelmi Szemle*, 2023/4. 777.

13 VALUCH Tibor: A jelenkortörténetről és az államszocializmus társadalmáról tárgyilagosan. Megjegyzések Horváth Gergely Krisztián írása kapcsán. *Történelmi Szemle*, 2023/4. 781.

14 Uo. 783.

15 VARGA Zsuzsanna: Vitacikk vagy vádirat? *Történelmi Szemle*, 2023/4. 791.

Feketevágás –

Az '50-es évekbeli beszolgáltatási rendszer kiüttlanságát demonstráló, disznósírkockákból épült labirintus enteriőrje a Terror Háza Múzeumban (*Terror Háza Múzeum*)

meg a vidéktörténeti kutatásokkal szemben kritikát; vagyis a kritika oka nem szakmai, hanem politika természetű. Mindezzel kapcsolatban egyes felszólalók – így Gyáni és Tomka – nem is szemérmeskedtek, szerintük a kutatócsoport tagjai – történészek és levéltárosok az ország minden megyéjéből – nem valódi kutatómunkát, hanem politikai megrendelést teljesítenek. Horváth záró gondolatában kifejti: „Elfogadhatatlannak tartom, hogy bárki jogot vindikáljon magának arra, hogy eldöntse, ki tartozhat a történészek közé, s e közösségből a neki nem tetszőket kirekessze”.¹⁶

HARC AZ ÉRTELMEZÉSÉRT

A Vidéktörténeti Kutatócsoport kapcsán lezajlott vita jól jellemzi a jelenkortörténet-kutatás aktuális állapotát. Tekintélyes egyetemi katedrával és akadémiai fokozattal rendelkező történészek egy része úgy tekint a korszak kutatására, mint valamiféle hitbizományra, ennek megfelelően kettős mércével mér. Mindazokat, akik nem hajlandóak elfogadni ezt az állapotot, és új kutatási irányokat határoznak meg, új értelmezési kereteket alkalmaznak, megbélyegzik. A stigmatizáció szinte minden elemét felmutatta ez a vita is, amely során a „politikai megrendelésre dolgozik”, a „tehetségtelen”, az „erkölcsileg felettebb aggályos”, az „igazolhatóan narratívát alkalmaz”, az „emlékezetpolitikai manipulációt végez”, „politikai propagandát állít elő” stb. kategóriákkal bélyegezték meg egy hiánypótló és színvonalas munkát végző kutatócsoport tagjait, vezetőit. Az írás elején bemutatott két kötet és a Vidéktörténeti Kutatócsoport minden más publikációja **alátámasztja azt az igényt, amely a 20. század történetének, benne a vidék történetének feltárására irányul, immár nem a Kádár-korszakból örökölt értelmezési és nyelvi keretek között.** ■

16 HORVÁTH Gergely Krisztián: Egy elmaradt vita margójára. *Történelmi Szemle*, 2023/4. 806.